

(29)

D. thomas duo aculeorum genera docuere quibus homines ad ob seruandas leges impellerentur, externum unum et internum alterum: externum est poena vel premium, internum est legis amor, et uehemens quadam illi parendi delectatio: externum si nihil aliunde sumat, parum pungit, et accendit, non enim in lege Domini, in qua tantummodo sunt ^{pro} uoluntates ut qui die nodus illam meditentur; sed sub lege homines collocat, sub qua nullus probus inuenitur: dicente scriptura iuxta non est lex posita, Deinde quia aliqua spe premij ductus legi obtemperat mercenarius est, de quo scribitur mercenarius fugit, quia mercenarius est, qui uero poena timore parat, non uere parat, ut qui peccare non odit, quemadmodum false in carmine legitur aduertunt peccare mali, sed amat, Dehinc timor non diuturnus est, ut dicat ille cultus officij, Patet igitur quod externa incitamenta nisi interius adiuncta fuerint, parum ad legis obseruationem prodesse possunt

Internum autem legis scilicet amor, licet efficax sit, hominum tamen infirmitate et imbecillitate factum est, ut non diu citra externum administratum consistere possit. nam etiam si timor non sit in charitate perfecta scilicet (ut intelligendum esse admonet D. Aug.) cum Apostolus subiungat perfecta charitas foras mittit timorem. in inchoata autem charitate non solum est timor sed quodammodo eius est cultus, sine enim timore summa securitas vel petulantia vel negligentiam parit at uero si haec gemina incitationes interna scilicet et externa simul iuncta fuerint, apprimet lex ipsa obseruabitur. itaque si proposito hinc canones isti adoptentur exit sancta synodus uoti sui compos. qua saluti et ratio iniuri possit, ut Pastores gregem auent.

Ad primum itaque genus quod est huius sanctae legis amor et obsequium nihil est quod aeque conducat quam si auctor legis quis fuerit conoscatur. Nam si declarabitur Deum huius legis latorem esse teste Davide ad eius obseruationem ardentius inflamabuntur homines inquit ille. Insuper eloquuntur uehementer, et seruus tuus dilexit illud. Praeterea hoc nobis a natura insitum est ut eo libentius promptiusque obtemperemus, quo qui iubet est nobilior hoc certe nedum apud Philosophum est, sed etiam apud iurisconsultos qui dum

vaxia legum discrimina conſtituunt, ut hæc Plebiſcita, illa Senatus conſul
ta nuncupentur: ijs nominib⁹ innuunt, quod legis auctoritas vel minuitur
vel augetur, et in ecc. legib. nequit inficiari, quod plus ponderis generalium
canonior⁹ canones habent, quam provincialia decreta

Præterea hoc ſic ſchabere patet ex *Ἠρακλῆα*. Quia ſacra utuntur ſcriptura
Verbum, et imperium Regis urget, nam minor principum tantum iuſta commo
uent. ſed urget maior, imperia ſiquis adhuc hæret conſulat. D. Paulum in Epis.
ad hæbreos primo ſecundog⁹ capite in quo legem euangelio comparans hæc argumenta
tione utitur. Quotiens Deus nobis per præſtantiorē loquitur, diligentius audiend⁹
eſt: nunc per filium, et ſibi æqualem, et angelis præſtantiorē locutus eſt, ergo
illius dicta uehementius oportet auſcultare. Eſt itaq⁹ diuina legis hoc proprium
tu mandati mandata tua cuſtodiri nimis, ſed donemus etiam ita eſſe, quod æque
cuſtodiatur lex ſi humano iure ſancitum ſit, ac ſi diuino ſubſit: non eſt tñ poſi
bile quod æque perfectè ſeruetur, nam eo perfectius lex ipſa cuſtoditur, cum magis
fini, ad quem inſtituta eſt, reſpondet. Sunt aut maximè diuerſi fines humana
et Diuina legis, cum humana ſit finis externa politica, Diuina aut cæleſtis et
beata ſicutq⁹ Diuina ſit hæc lex, et humana credatur, ad humanum finem dirigi
tur neceſſe eſt: quare non perfectè obſeruetur

Sed eſto, quod æque perfectè, non tamen æque tuto cuſtodiri poterit, ingens. n. periculum
eſt ſic ſacra humanis miſcere, ut humana ueluti Diuina uenerentur, uel Diuina
ut humana contemnantur. Explicat hoc periculum ex Propheta dn⁹ Math; xv. cum in
quit, ſine cauſa colunt medocentes doctrinas, et mandata hominum, Non damnat
his uerbis ſeruator noſter hominum mandata, ut lutherani blaſphemant, ſed repro
bat cultum, timorem ue Deſ mandatis hominum inſiti quodq⁹ hominum mandata
nobilitatis ſedes occupent, quæ deſ mandatis proprie conueniunt. Si igitur præceptū
aliquod humanum ueluti ſit Diuinum ueneremus, præculum eſt, et ut inquit ſcrip
tura, fruſtra Deum colimus, ac ſiquod Diuinum eſt, ut humanum ſequamur, ſum
ma Deum iniuria afficimus. An hoc ſit ingens periculum, uos teſtes apello, et imple
ro, audiuiſimus. n. omnes ab aliquibus aſſertum hoc in loco ſubſiſſe, quod parua ſunt
Diuina humanaq⁹ mandata. Non ambigo de fide, reſtaq⁹ et catholica illorum
intelligentia in hac propoſitione ſed de periculo tantum loquor, in quod uocamur, 82

quo iure nobis preceptum sit residendum esse, exploratum non fuerit
 Nam propositio hæc, quod paria sint diuina, humanaq; mandata in
 aliorum ore, quorum fides non esset perspicua non toleraretur, Cum pro
 phetis, Euangelio, Diuog; Paulo. 2. ad hebr, capit, reperiret. illud aut
 quod Luca. x. scribitur. Qui nos spernit, me spernit; qui uos audit, me
 audit; non conuincit aequalitatem sed duntaxat quod non audientis
 ecclesiam, peccato sunt obnoxij; quodq; tota peccandi ratio est qz Deus
 ipse offenditur: quod et in propheta legimus, Tibi soli peccaui et ma
 lum coram te feci, cum Vriam interfecisset. De. P. aut Thomas senten
 tia omnibus eius studiosis notissimum est inter humana, Diuinaq;
 His sic *ωαωον*. Nam ubi ex profeso hanc rem disputat ut in p. secun
 da in quest, de malo, in. 2. secunda quest, 104. apertissimis verbis do
 ct, precepta ob auctoritatem precipientis in equalia. et disparia esse nec
 sibi ipse contrarius est, cum in. 4. sententiãz distinet, 40. asserue
 rit eandem habere efficaciam obligandi, quam preceptum diuinum
 Namq; non de obligatione, qua peccato quis obnoxius est, sermo erat
 sed de efficaciam ad dirimendum matrimonium. Et que enim matimo
 nium dirimebat impedimentum ex aucte ecclesia, sicut ex lege Di
 uina: Differunt aut hæc duo qz Matrimonium non potest consistere
 re ad negationem spectat, qua non suscipit magis et minus, et
 ideo inter dirimentia matrimonium, inter dirimentia dico, non inter
 impedimenta, nullum pot esse dis eximen. Peccatum aut ad genus pri
 uationis pertinet, quod magis et minus suscipit, hinc sicut unus
 magis et minus aeger est, ita magis et minus peccat. Habet prete
 rea Diuina lex igniculos mille, que maxime ad excitanda homi
 num desideria valent, quoz summa a Dauide in Psal, 18. colli
 gitur cum inquit lex Dni immaculata, conuertens animas. Habet,
 agnita miram suauitatem, dicente Propheta, Desiderabilis super au
 rum, et lapidem preciosum, dulciora super mel et fauim, Habet im
 mortales sempiternasq; promissiones, immo promissiones huius vite, et
 aeterna immo et retributiones: Etenim dicebat David Seruus tuus cus
 todit mandata tua, et incultodiendis illis retributio multa. Huius,
 impulsiois energia usus est Moses legibus suis addens. hæc dicit Dns

hunc imitatus est D. Paulus qui frequentissime inculcat, Non ego, sed Dns dicit
Hors D. Ioan, Non mandatum novum (art) do vobis, sed quod audistis in
tio horu exempla p[er]sape ecclesia imitata est. Sed (ut coetera omittam) via
omnium est concilium sub Clemente Quinto Vienna congregatum nam cum
pluries usuram ecclesia frustra prohibuisset, quemadmodum nunc de residentia
contingit, sancierunt Pres illam fuisse diuino iure prohibitam. Vnicum hoc
remedium ad eam tollendam existimantes quod maxime ecclesia profuit.
hoc idem si de residentia sanciretur, eandem ecclesia vtilitatem afferret. Nec
ullum video in hac re v'se p[er] D. Gregor: cum ex ratione methodi compactissi-
mum sit concinne tractatione aliquam duob. locis posse deponi. Concinne itaq[ue]
et commodissime in hoc loco hac res tractari posset. hac de primo genere. Quo
ad secundum genus resoli lumen addam, aut acta iam agam, me subscribam

serm. Bini, mimi
Ac. P. Gannatey. Licet omnes duodecim illi Articuli fuerint simul propositi tanq[ua]m in 3. sessione suum
eorum materia essent definienda, vobum est t[ame]n super 4. primos dicendum
esse a patrib. concily p[ri]m et non super omnes, quod et factum est.

In Primi aut ⁴ ~~6~~ positione non ea fuerat intentio Legatorum nec id quidem cogi-
taxant q[uo]d de residentia obligatione iuris ne esset diuini artm[en]t[um] humani, ser-
mo habendus esset, multis t[ame]n ex p[ar]tib[us] statim occurrit sensus ille, et visum est
eis locum datum esse et opportunitatem rem illam tractandi et definiendi, alijs
vero e contra visum est non id queri nec sub intelligi sub verbis art[iculi], quod ex non pa-
rum perituit Legatos ipsos illum ar[ti]c[ul]um sic proposuisse, et quantum in ipsis fuit im-
pedire conati sunt ne a patribus verba fierent de ar[ti]c[ulo] iuxta illum sensum, quod et
adepti sunt multis, ab alijs vero id habere non potuerunt. Dixerunt ergo imp[er]im[us]
super eo ar[ti]c[ulo] et alijs tribus, Cardinalis Madruis, Patriarcha Hierosolimitanus, Aquile-
ien[sis] et Venetus et Archiep[iscopu]s Naric[us] nulla habita mentione illius rei esset ne defini-
dum, quo iure pastores residere tenerent, iuxta quod agnouerant votum pontificis et
legatorum hac iure esse illo[rum] maxime Aquileien[sis] et Naric[us] aliud esset -
Sexto loco post hos quinq[ue] dixit Archiep[iscopu]s Gannatey suam sententiam super 4. ar[ti]c[ulo] et
his verbis

Quatuor Ar[ti]c[ulo]s super quos sententias meas dicere rogauimus primus ille, qui viam et rationem se-
tit quibus fieri potest ut Pastores in Ecclesijs suis resideant, maximi est momenti,

237
178

remq̄ continet arduam et apprimè necessariam, atq̄ ideo primum merito
obtinuit locum in re hac et neg. reformationis ecclesie faciendae, fundam^m enim
est, caputq̄ primusq̄ lapis huius aedificij, nec absq̄ numine et Dei motione,
crediderim, primum illum locum obtinuisse, sinamq̄ eccl^a. ueros pastores, ue
re ac utiliter residentes super suos greges habuisset, non intot mala et
aduersitates et calamitates uenisset, inde ergo indigenda est reformatio unde
tanta eccl^a accidit desolatio. Reliqui uero tres articulos sic continent res,
utiles quidem et expedientes ac suo genere et gradu necessarias, ut tria apre
latis residentibus sua ordinaria potestate et iurisdictione, aut si hac non su
ffecerit addita delegata a summo Pont, prouideri possint (sed nos cupimus) dixi
nos, eo quod crediderim patrum omnium sanctissimorum unum hoc esse bo
tum, et desiderium, hoc idem cupere, desiderare omnes, petere et appet
re, ac ideo (in q̄) cupimus omnes ea imprimis tractari et definiiri ab hoc
sacro concilio, quae ardua sunt magis et necessaria, et quibus eccl^a. maxime
aegret, leuioribus infirmitatibus dimisis, aut reseruatibus, aegret uero eccl^a. cum sit uelut
in extremis et ppe interitum, et grauissime aegrotet, remedijs non quibus
aung, sed uexis et arduis, et quae hominum uixibus uideantur nedum diffi
cilia, sed et impossibilia factu, ijsq̄ ut instant^{me} adhibeantur ueluti aegro
iam animam agentis. Nulla deinde est nobis certitudo, quo tempore et quanto
hic manere possimus, qm̄ multa possunt auertere ob qua sacrum concilium
pro adere nequeat, sed et cessare aut recedere cogatur. consult^m, regit^r est,
si tempus defuturum negotijs timemus (quod quidem iuste et merito timen
dum est) rebus potius leuioribus et minus arduis desit quam grauioribus
et apprimè necessarijs, his ergo totis anobis uixibus instant^{me} incubendum esset
ob id et q̄ aduersarij nri imo eccl^a toto conamine, omniḡ diligentia uigi
lan^{me} huic rei incumbunt, ut indies fidelium animas seducant, seductasq̄
iam in suis confirmant erroribus, res quidem dolenda est, ipsis sic uigilantibus
nos uelut negligere, dormire ac stertere, a quibus maxima expectanda esset
cura et diligentia. deuehat. n. totijs diebus et tanto tempore q̄ tum. 3. huic
sessioni habenda constitutum est, magnam reformationis eccl^a. partem deax
nendam fore. habenda esset demum ratio, quod patres absint a suis ecclesijs
et oribus, cuius absentia damnum, non alio modo reparari pot, q̄ coi uniuersa

Uniuersalis ecc^a. bono et comodo, alias. n. uel breui^m, et temporis iactura magni no-
bis stimanda esset. Deuenio iam ad p^m. illum ar^{lum} circa quem cogitanti mihi
hic primus sensus, et p^ratio restituendi ouibus suis pastores, occurrit, si hoc de-
finiatur ab hac sancta synodo, quis iubeat seu precipiat pastoribus residentiam
Deus. s. an homo, chris^{us} an ecc^a. seu pontifex; magni. n. refert hoc scire, pro certo
firmo et indubitato haberi, hoc aut non abiter fieri potest, quam si sancta syno-
dus definiat et decernat cuius (ing^s) iuris sit hac obligatio, a quo authore lex
hac, et preceptum ortum habeat, non est forsam ueritas alia adeo necess^a. et que
in praxim sic requisitam et utilem dirigat, et quam sciri certamq^e ee adeo con-
ducit. nec dubitarem plures alias ueritates et doctrinas per hanc sanctam syno-
dum et alia concilia definitas et decretas esse non adeo expresse in sacris lib^r
contentas, nec euidentius ex illis deductas, nec expectari pot^{est} maior commoditas
huic rei tractanda ea quam in manibus habemus adest. n. frequentissimus
tum et horum quidem doctissimorum et in sacra theologia et utroq^e iure conuen-
tus, adsunt et quam plures uiri doctrina et eruditione excellentes in eisdem facul-
tatibus, ecclesia neccitas sign^o nun maxime hoc petit remedium, nec alias tm^o
agunt uerorum pastorum residentia, nihil est quod timeamus, non a futurum no-
bis sp^um sanctum in hoc neg^o tan arduo et nec^e, nulli non conuenit de hac ac-
tum esse ueritate, sanctissimi Dⁿⁱ nostri maxime interest, qui omnium pastorib^{us}
omnium si illis omnibus suis pastores et uicarios preficiat, grauiter dolendum est
si Epi^{us} et prelati hanc ignorarent ueritatem, quorum scire maxime refert, quin
poterint Epi^{us} ignorantia excusari iuris esse diuini ut excusabilibus peccent non
residentes quod si ignorare uellent aut nescire, maius haberent peccatum, scanda-
lum preterea esset non minimum si res hac indecisa maneret, q^o sermo iam fa-
guens habitus est inter patres hactene, et ad exteros quoq^e peruenit nulli. n. catho-
lici et protestantes non sciunt rem hanc tractatam iam esse inter omnes, diant^{es}
dubios nos ee de hac ueritate, et non ausos esse eam definire, quod quidem magn^m
nobis et catho^l. ecc^a. pareret ludibrium et irrisionem, iam igit^{ur} ut meum sensum
aperiam iuxta p^m. hunc ar^{lum}, tria fore arbitror facienda, ut prelati omnes suis ad-
sint ecc^a. et declarationem hanc iuris seu obligationis sancta synodus faciat pe-
na contra non residentes inuouent^{ur} et augeantur, maxime anon ille apostolorum

Cap. 97. relatus a Zepherino Papa. quisie habet. Epus aut presbyt^{us}
qui negligentius circa deum aut populum agit, neq^{ue} ^{in pietate} impetate illos exu-
dit a conone segregatur, si uero in ea socordia perseverauerit deponitur.
constituantur peno q^{ue} in foro conscientie absq^{ue} executione ab alio iudi-
ce incurrant, uelut q^{ui} non faciant fructus suos, aut illo fructu tueri
teneantur certam illorum partem. addantur deinde et 3. ipsis residentibus
fauores et gra^{ua} facultates q^{ue}, quo possint utilius et fructuosius residere
suamq^{ue} munus exercere, ut possint et suos subditos absolueri in foro poli-
ab omnibus a quibus papa penitentiarij pnt, paucissimi casus reseruent^{ur}
deniq^{ue} illa omnia possint et committantur illis qua ad salutem animar^{um}
eorumdem liberatione^m ap^{er}ta, nec^{esse}. ac expedientia uidebunt^{ur}. quod. n. uti-
lius et melius Epi^{us} et sum^{us} Pont^{ificis}, excogitari pot^{est} confidat q^{ui} hac omnia
quibus confidit animas ipsas, siquidem et in his omnib^{us} non aliena confert
ipsis Epi^s, et que non sua sint iure diuino, sed illa potius retinet, que
iure frate alias et merito abstulerat, iure. n. fieri pnt hac casuum reserua-
tionis, sed non adeo comunes, nec perpetuis esse deberent nec uniuersis prelati^s
eque omnia prohiberi, non. n. eque omnes demerentur, nec eadem ergo omnes
est ratio, cur tot debeant reseruari.

Es
Circa 3. alios ar^gos, nihil congruum magis dicendum mihi occurrat q^{uam} q^{uod} prelati^s illam
facientibus residentiam, quam Christus precipit, illa omnia committantur, nec. n.
uno modo fieri aut prouideri poterunt ubiq^{ue} aut in omnibus ecc^{lesiis}. et prouin-
tijs. Ep^{iscop} ergo arbitrio relinquuntur prestita illis facultatib^{us} in illis omni-
bus disponat ueluti illis visum fuerit magis expedire.

Alij Patres qui Post Archiep^{iscopum} granmatej. loquuti sunt uarie dixerunt hac in re,
multi. n. intelligentes summi Pont^{ificis}, et eius legatorum p^{ro}pensam uoluntatem, ase-
ruerunt non id quod in illo ar^go. cuius iuris sit residentia pastorum, sed
nec^{esse}, premissa, alias uias queri et peti, quibus possent induci ijdem pastores,
ut resideant, et non necesse esse neq^{ue} expedire eam rem definiri, sed ueluti
nec^{esse} ^{am} premiti. Ep^{iscop} uero iusnopolitanus dicitur Tudesquinius ex proposito
conatus est, argumentis et rationibus Ambro^{sii}. catherini suadere hanc pastorum

residentiam a horum a summo Pont, iuris tm̄ humani eē non diuini contra quem
alij et prelati dixerunt precipue inter italos clodrey' Ep̄us et Mutinoy' et Osta
ney' inter hispanos uero Auxiey' Almeriey' et legionez' quos omnes oppositam esse
ruerunt sententiam, et illius rationes confutarunt, et demum maior pars p̄m̄ in
hac fuit sententia, ut res hac definienda esset, ut scirent omnes pastores, quom̄
bente residere tenerent, in qua sententia fuerunt ungaru qui omnes erant quatuor
omnes et lusitani, hispaniqz. Ep̄us et Parisiey'. qui solus ad exalia et plures itali
precipue iuniores et nouiter creati seu modernu. et demum posteaqz omnes patres su
per hos. 4. ar^{os} suam protulere sententiam. Ep̄us Telesinus qui erat concilio
ascocetis, et fuerat in duabus primis partibus concilij dictus Angelus masacelus au
satus est, seu ueritate seu acte aut industria, plures patres obscurae suae dixisse
sententias ea in re. residentia ipm̄qz non plene eas percipisse, ut posset de eisdem
fidem facere, quadere legati iusserunt in plena congregatione iterum omnes patres
suas referre super re illa tm̄ residentia senias, an sibi placere illis necne rem.
illam tractari et defini per sanctam synodum, et qz forte interuenerat negotium
super hac re ipsorum met legatorum cum nonnullis ex patribus maxime italis aliqui
eorum ita obtemperauerunt suas sententias ut dicerent placere quidem sibi eam
rem defini sumo tm̄ Pont, consulto prius, ipso uero inconsulto non placere qui
dem uiam ad inuenerunt, ut sic res illa differet, eidemqz occasione forte prebuerat
Ep̄us Tortuey' qui illud addiderat in sua senie prolatione, placere quidem sibi
rem illam defini, prius tm̄ summo Pont, consulto. ac demum postqz omnes Pres
Secundo suas dicere sententias, uotorum seu earundem sententiarum numeratio seu
computatio comisa est Patriarche hierosolimitano et granatey' Archiepo simulam
Telesino Ep̄o secretario, inuentaqz sunt sexaginta et duo patrum suffragia qui
omnes simpliciter dixerant sibi placere rem hanc defini per sanctam synodum
septuaginta uero et unum eorum patrum qui simpliciter dixerant aut sibi nonplac
ere aut placere quidem sed consulto sumo Pont, defueruntqz aliqui ex patribus qui
huic congregationi non adfuerunt, aut casu aut iusto impedimento seu ex proposito
intelligebant. n. omnes displicere summo Pont, eiusqz legatis rem hanc defini tanqz
id derogare non nihil uideretur dignitati Pont, neqz minimum ipsos legatos peri
tuerat qz illud ar^{lum} ita proposuissent, e contra uero multi crediderunt non sine minime

numine ac Dei motione factum qd illum sic proposuissent, nihil min⁹
 cogitantes qd sic intelligi deberet, ut multi intellexerunt, nec dubium
 quin omnes fere patres in hanc sententiam convenissent, quod illius iuris
 explicitio fieret per sanctam synodum, nisi dis plixere id summo Pont,
 eius qd legatis cognovissent, mag^m n. intercesserat neq^m ex parte aliquor^u lega
 torum cum multis Ep^{is} italorum, ut de hac re nec verbum facerent, fuitq^e
 nonnullis tumultus et seditio inter patres, in congregatione illa quib^u n.
 suam tuebantur sententiam, et demum sic soluta est congregatio, et lega
 ti scripserunt sumo Pont, rem ipsam illiusq^e statum, ut creditur persua
 dentes sua sanctitati ut rem hanc tractari et defini dignaretur, nec po
 sse pretermitti absq^e mai^o scandalo, Nam 3 archiep^{is} et Praxien^{is} et Ep^{is}
 quinq^e ecclesiar^u. asacea Mag^{ty} oratores hinc idem ex parte Cesarea Mag^{ty}
 petierant. (quare videbant legati vix posse hanc rem pretermitti absq^e
 scandalo magno et patrum turbatione. qui pro eadem infarent.